

Literatūra • menas • mokslas

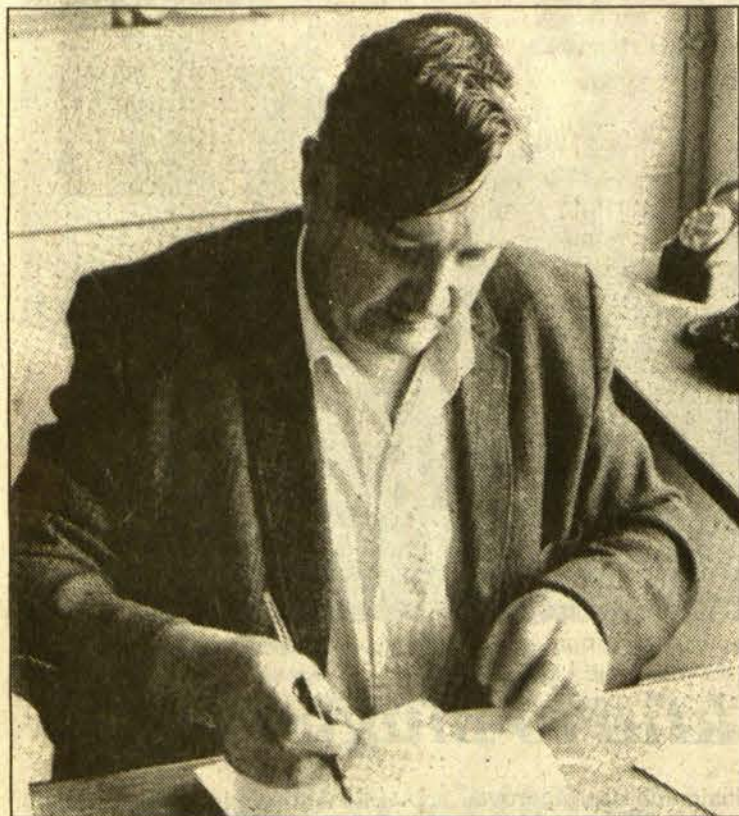
DRAUGAS — šeštadieninis priedas

2002 m. lapkričio 2 d.

Nr. 212 (36)

Saturday supplement November 2, 2002

No. 212 (36)

Rašytojas Aloyzas Baronas. 1917–1980: tad šiemet sukanka 85 metai nuo jo gimimo ir 22 m. nuo mirties. A. Baronas buvo ilgametis dienraščio *Draugo* redaktorius, vienas produktyviausių išeivijos rašytojų, kūręs prozą, poeziją, humoristines eiles ir rašęs vaikams. Už savo prozą laimėjęs pirmąsias vietas literatūros kūrinių konkursuose, įskaitant dienraščio *Draugo* skelbtuose.

Aloyzą Baroną prisiminus

I

Nesigailėk palikęs mus per greit
Ir per anksti — pačioj sveikatoj
Ir pačiame gyvenimo žydėjime, nesigailėk.
Sakau tau nedviprasmiškai, o tiesiai —
Čia nieko naujo neįvyko, nieko ypatingo,
Kas buvo vakar, tas šiandien, tas bus rytoj:
Kas gimė, buvo tuoj pakrikštytas,
Kas numirė — palaidotas. Ir gėrė, šoko,
Ir vedėsi, ir skyrėsi, mylėjosi ir mušėsi.
Ir gyrė į akis, ir peikė už akių.
Viens praturtėjo, kitas nuskurdo,
Vienus iškėlė, o kitus nusmukdė,
Niekas nieko ir nekaltina. Taip yra,
Kaip buvo, ir bus taip, kaip yra.
Tiesa, trečia bangą atsimušė
Į mūsų krantą — ir lėtai banguoja,
Bet ji, staiga užgimusi, staiga numirs
Palyginus su mūsų eros audromis.
O mūsų jaunos dienos prie senų barų
Man sielą žadina net ir dabar, meni:

Ji pražydo vieną rytą —
Ši gražesnė už aną!
Skynėm vieną, skynėm kitą —
Visko buvo negana!

Ramunę, baltą, mėlyną, geltoną?

II

Per greit ir per anksti mus palikai —
Kartoju, gaila, bet, kas padaryta,
Nebeatidarysi — parafrazuojų garsų
Sėkspyra — tad priimk tau skirtą dalią.
Jei pamatysi Dievą, nebijok, nesidrovėk,
Prieš Jį ant kelių abiejų suklupk, ne
Ant vieno, kaip jaunystėje darydavom.
Už nuodėmės papeiks, už žygdarbius pagirs,
Bet visada atleis, nes Dievas — Meilė.
Šaunus rašytojas buvai ir auksaburnis humoristas,
Redaktorius ir žurnalistas, mylimas visų,
Masės patraukei prie savęs, o jos tave
Į dangų gyvą kėlė — tik rašyk, tik parašyk
Žinutę tą ir tą, ir mano vardo neužmiršk...
Per petį plojo, girdė ir komplimentavo,
O kuo? O alumi! ir džiugino tave, drauguži.
Vis tik yra šis tas nepaprastų ir naujo,
Ką aš norėjau nuo tavęs nesuslepti, bet
Neišdrįsau — tai paskutinė proga į tave prabilti.

Neįsiseik ir nesiversk ant kito šono
Išgirdęs šią nepaprastą naujieną, šaltas būk,
Gerai žinai, kad mirusiemis dangus priklauso,
O žemė dar gyviems. Šio fakto niekas dar
Nepakeitė ir nepakeis — Viešpaties valia.

Dar vis mąstau, dar vis galvoju, gal
Geriau tylėti, nieko nesakyti, nieko...

III

Tave užmiršo. Visiškai, totališkai,
Sausai. Lyg būtų negyvenęs. Užmirštas esi.
Ne buvo tavo metinių, ne buvo penkmečio,
Dešimtmečio minėjimų, nei akademijos,
Nei pagaliau nė dvidešimtmečio — tyla, tyla!
Net ir numiręs nerimą keli kai kam...
Fondelis, mūsų fondas, ačiū Dievui, ačiū tau,
Išaugo, sustiprėjo, iškerėjo, pariebėjo,
Bet kas jį kėlė, kas jį ugdė, kas maitino?
Tu jį nešei, tu jį iškelei, tu, garbus bičiuli:
Aukštinė tavo plunksna, valdoma lakios minties,
Kasdieną rašė, kas savaitę ėjo straipsniai
Ar vedamieji iš patriotinės širdies, kas mėnesį,
Kasmet, per daugel metų šelbė kilnų idealą,
Įrodinėjo, vertino, auksiniais žodžiais puošė.
Ar tau kas padėkojo? Ar bent vieną tavo knygą
Išleido fondas Lietuvoj išreikšti padėkai?
Neklausk kodėl. Iš neįvertintos didybės!
Menkystės jausmas gal hankina, svetima garbė...
Ramybė tau! Mes būsim pas tave rytoj arba poryt.

Anatolijus Kairys

Lietuvoje išleistas A. Barono romanas

—Užsienio lietuviai norėtų plačiau sužinoti apie Jūsų leidyklą, jos veiklos kryptis. Ar prisieina išleisti kai kurių knygų antrą bei trečią laidą.

—„Tyto alba“ kitų metų pabaigoje minės pirmąjį jubiliejų — dešimtmetį. Be abejo, Europoje yra leidybų, kurie savo veiklą matuoja dešimtimis dešimtmečių, ir mes, palyginti su jais, dar teberopinėjame po stalu, bet kai ką ir per tuos 10 metų nuveikėme.

Pradėjome nuo verstinės literatūros, daugiausia skandinavų, ir tai buvo apdairu, nes skandinavai ėjo per pasaulį su savo žvaigždėmis — Peter Hoeg, Jostein Gaarder, Kerstin Ekman ir kt. Šiandien „Tyto alba“, be vertimų, leidžia daug lietuvių autorių poezijos ir prozos, memuarų, filosofinės ir psichologinės li-

teratūros, taip pat vadovėlių mokykloms.

Priminsiu, kad Jurga Ivanauskaitė, Ričardas Gavelis, Juozas Erlickas, Marius Ivaškevičius, Marcelijus Martinaitis — „mūsų šeimai“. Buvimas su jais mums svarbus, ne tik kalbant apie knygas. Tai liedyklos žmonės, o žmogiški santykiai šiame versle labai svarbūs.

Džiaugiamės, kad mūsų knygas perka gerai, jos figūruoja visų labiausiai perkamų knygų sąrašuose ir kartais tenka leisti antrą, net trečią ar ketvirtą laidą. Iš pačių populiariausių minėčiau Juozo Erlicko *Knyga ir History of Lithuania* (pirmosios parduoda 20,000 egz.). Iš dabartinių populiarių autorių — Galinos Dauguvietytės *Perpetuum mobile*, kurios nuo vasario mėnesio išėjo keturios laidos,

13,000 egz. tiražu. Kaip memuarams — labai neblogai!

—Kas paskatino šį kartą pasirinkti Lietuvoje dar mažai žinomą, išeivijos autorių, beje, buvusį ilgametį *Draugo* redaktorių?

—Aloyzo Barono romanas *Sodas už horizonto* išleisti mus paakino Ateities literatūros fondo atstovas dr. Kęstutis Keblys, ir mums šis knyga tapo malonia staigmena: pažintis, nors ir pavėluota, tikrai įdomi. Knyga džiaugiasi ir lietuvių prozos tyrinėtojai, pvz., Elena Bukelienė, kuri prisipažino, seniai norėjusi perskaityti A. Barono kūrybą.

—Kokias išleidote kitas egzodo literatūros knygas? Kokie šio pobūdžio ateities planai?

—Pernai išleidome Igno Šeiniiaus romaną *Stebuklo be-*

„Tyto alba“ leidyklos direktorė Lolita Varanavičienė.

Algimanto Žižūno nuotrauka

laukiant, kuris parašytas švedaiškai ir lietuvių skaitytojui nebuvo prieinamas. Šiuo metu daug dirbame prie istorinių romanų autoriaus Juozo Kralikausko kūrybos. Šis, iš užsienio grįžęs, rašytojas gyvena Vilniuje, tvarko savo kūrybą, peržiūri rankraščius. Labai svarbu tai, kad spaudai ruošiamame Elenos Bukelienės monografijoje apie šį autorių. Knyga, iliustruota nuotraukomis iš rašytojo gyvenimo Kanadoje ir Lietuvoje, pasirodys netrukus. Redaguojamas ir istorinis J. Kralikausko veikalas *Dinastijos žūtis*. Taigi, išeivijos proza, ir ne tik „amerikoniškoji“, „Tyto alba“ leidykloje gyva.

—Ypač užsienio lietuvių jaunimas domisi anglų bei kitomis kalbomis leidžiamą lietuvių grožinę literatūrą. Ar leidžiate verstines lietuvių rašytojų knygas?

—Labai gaila, kad populiariausios lietuvių knygos nėra prieinamos anglų kalba. Tai iš tiesų didžiulė spraga ir problema. Kol užsienio leidyklos nedrįsta imtis lietuvių autorių leidybos, bandome bent antologijomis supažindinti skaitytojus su lietuviškais vardais ir kūriniiais. Pati svarbiausia — Laimos Sruoginės parengta *Lithuania in Her*

—Dėkojame už pokalbį.

Frankfurto kronikos (3)

Remigijus Misiūnas

Savaitgalį — spalio 12 ir 13 d. — Frankfurto knygų mugė tapo tikra visaliaudine muge. Sakysim, vien sekmadienį į mugę atėjo 49,280 lankytojų, 7,4 proc. daugiau nei pernai. Tokiomis dienomis geriau klaidžioti po sales, kur isikūrė mažesnių šalių leidybų ir kur užklydusiam pašaliniui kitąsyk kyla klausimas, kam jiems toks brangus malonumas — dalyvavimas Frankfurto mugėje.

Ypač toks klausimas kyla užklydus į tas mugės vietas, kur isikūrė vadinamojo „trečiojo“ pasaulio atstovai. Vienais metais jie patalpinti vienoje salėje, tai, patekus į ją, apimdavo neįtikojamas jausmas, nes, atrodo, kad daugiau lankytojų ir nėra. Vien tik savo stenduose susėdę leidyklų atstovai. Ir visi žiūri į tave, stebėdamiesi, ko tu čia vaikštai.

Sunku pasakyti, ar dėl to, tačiau šiemet, regis, mugės organizatoriai dar toliau nuėjo stengdamiesi sumaišyti dalyvius iš „trečiojo“ pasaulio su kitų šalių atstovais, kad jie nesijautų lyg negyvenamoje saloje. Tiesa, tai nėra naujas dalykas. Kažkada, kai lietuviai pradėjo dalyvauti mugėje, jų vieta buvo vienoje iš devy-

nių salių, tarp kitų mažųjų šalių atstovų. Tą salę jie prapato tikra visaliaudine muge. Sakysim, vien sekmadienį į mugę atėjo 49,280 lankytojų, 7,4 proc. daugiau nei pernai. Tokiomis dienomis geriau klaidžioti po sales, kur isikūrė mažesnių šalių leidybų ir kur užklydusiam pašaliniui kitąsyk kyla klausimas, kam jiems toks brangus malonumas — dalyvavimas Frankfurto mugėje.

Bet gali lakstyti kiek nori, vis vien, ko gero, niekad nebus kaip nori. Tą būtų galima paliudyti estų pavyzdžiu. Anksčiau būdavo šalia lietuvių ir latvių estai šiemet, nuosekliai piršdami pasauliui savo išskirtinumą ir artumą skandinavams, pabėgo į salę, kur savo knygas demonstravo Skandinavijos valstybių leidyboms. Konkrečiai, praėjus danų, švedų, suomių ekspozicijoms, galėjai rasti ir estų kaimelį. Neprikiši — kad ir nedidelis, meniniu požiūriu jis neblogai įrengtas. Viena bėda — tuoj už estų prasidejo kai kurių Afrikos ir Azijos šalių leidybų ekspozicija...

Panašiai buvo ir salėje, kur isikūrė lietuviai. Mūsų kaimynais buvo graikai, Bosnijos ir Hercegovinos, kitų buvusių Jugoslavijos šalių, Vengrijos, Lenkijos, Rusijos bei kitų R. Europos valstybių leidyboms. Nukelta į 2 psl.

Šio šeštadienio priedo puslapiuose

Aloyzas Baronas — neužmirštas; R. Misiūnas baigia pasakoti savo išspūdžius iš Frankfurto mugės — 1 psl.

Iš rašyt. V. Juknaitės knygos sklinda žodžių jėga — 2 psl.

Gėlių ir stiklo junginys Korp! Giedros ruoštoje parodoje; paskirtos JAV LB Kultūros tarybos dramos konkurso premijos — 3 psl.

Jaunieji istorikai — V. Daugirdaitės Sruogienės fondo stipendininkai; lino menas klesti Ukmergėje — 4 psl.

Aloyzas Baronas, pasak vieno humoristo, „dėvėjo daug kepurų“, o viena jų buvo žurnalisto. Šioje 1966 m. nuotraukoje — žinomi užsienio lietuvių žurnalistai. Sėdi iš kairės: Aloyzas Baronas, Vladas Butėnas, Algirdas Pužauskas; stovi: Jurgis Janušaitis, Vytautas Račkauskas ir Albinas Valentinas.

Nauja Vandos Juknaitės knyga

Nors vidurinėsios kartos vilnietės prozininkės Vandos Juknaitės knygos pasirodo nedažnai, bet kiekviena jų tampa lietuvių literatūrinio gyvenimo įvykiu. Vienu iš esmingiausių, subtiliausių dartinės mūsų prozos kūrinių literatūros kritikai pripažino V. Juknaitės apysaką *Stiklo šalis*. Joje pavaizduotas šunų, čiu skandinavo epizodas tampa žiaurios kovos dėl išgyvenimo metafora, motinystės ir atsakomybės už gyvybę simboliu, kuriam suteikiamas visuotinio būties tragizmo atspalvis. 1990 m. pasirodęs V. Juknaitės romanas *Sėrmėnys* pasižymi iki neviltingos išgyventu skausmu. Kitoje apysakoje *Ugniaspalvė lapė* rašytoja atspindi vaiko samonę smel-

kiantį vienišumo jausmą, kasdieninį susidūrimą su liga ir mirtimi. Kančios motyvas V. Juknaitės prozoje įgyja apibendrinto, kiek biliūniško etinio susimastymo svorį.

Pastaroji apysaka lyg ir susižauja su Rašytojų sąjungos leidyklos neseniai išleistu eseistikos rinkiniu *Išsiduosi. Balsu*. Knyga susideda iš trijų dalių arba skyrių. Pirmasis skyrius — tai eseistinis kūrinys, kuriuo pavadinta visa knyga. Šis esė — bene stipriausias, skaitytoją sukrečiantis knygos dalis. Autorė jautriai, skausmingu balsu prabyla apie šiandieninio Vilniaus gatvių ir landynių, tėvų ir visuomenės atstumtus vaikus. Rašytoja pati juos renka, mėgina ištraukti iš landynių, veža į

jos ir kitų labdarinių žmonių organizuojamas stovyklas, bendrauja su jais, pratina prie dorą gyvenimo suvokimo. Šis eseistinis kūrinys skaitytoją tiesiog pribloškia ne tik žodžio jėga, bet ir gyvenimo dugnan atsidūrusių vaikų kasdienybės ir sielos giliu pažinimu. Kitoje knygos *Išsiduosi. Balsu* dalyje taupiu, bet vėlgi stipriu žodžiu mirga dabartinės Lietuvos žmonių gyvenimo ir mąstymo paveikslėliai, o trečiojoje dalyje sudėti pokalbiai su įvairiausių profesijų, įvairaus amžiaus žmonėmis, pradedant nuo savo motinos iki trečios klasės mokinuko Rapolo Gražio. Yra ir autorės pokalbiai su sveturi atsidūrusiais mūsų tautiečiais — daktare Marija Stankus-

Saulaite, rašytojo ir diplomato Igno Šeiniiaus sūnumi Irvui.

Pasak Rašytojų klube surengtose V. Juknaitės naujos knygos *Išsiduosi. Balsu* sutiktuose kalbėjusio literatūros kritiko Valentino Sventicko, įsitikinimo galia, dvasios vertybių tvirtinimas — šviesūs šios knygos ypatumai.

Apie naują V. Juknaitės eseistikos knygą sutiktuose kalbėjo literatūros tyrinėtojai, humanitarinių mokslų daktarai Audinga Peluritytė ir Dainius Vaitiekūnas. Pastarojo mintis apie V. Juknaitės knygą siūlome *Draugo* kultūrinio priedo skaitytojams.

Algimantas A. Naujokaitis

Dvi prozininkės ir poetė Frankfurto knygų mugėje. Iš kairės Vanda Juknaitė, poetė Eglė Juodvalkė, Jurga Ivanauskaitė.

Rašytoja Vanda Juknaitė.

Žodžio jėga

Norėčiau pradėti nuo pirmosios pažinties su Vandos Juknaitės naujosios knygos *Išsiduosi. Balsu* ištrauka. Tai įvyko pavasarį. Tada autorė Vilniaus pedagoginiame universitete skaitė paskutinę paskaitą Lituanistikos fakulteto absolventams. Į paskaitą ištraukia iš būsimosios knygos atkeliavo tiesiai nuo rašomojo stalo ir auditorijoje sukėlė tikrą sprogdus bombos išpuolį. Kad neperdėdų, galėtų paliudyti ir kiti po šio sprogdimo išgyvenę liudininkai. Paskaita arba sprogimas nešė katarsę, sumišimą, pasigėrėjimą žodžio jėga. Paskui auditorijoje tylą buvo įspūdingesnė už negausius baikus plovimus.

Minėta ištrauka suteikė knygai ne tik pavadinimą, bet ir tam tikrą toną, jos perskaitymo kodą. Jis iškelia tokias problemas, į kurias kitose knygos dalyse visą laiką ieškoma atsakymų. Tai visų pirma garbingo išgyvenimo „naujinančiojo laiko suirutėje“ problema, kurios svarstymai privertė iš naujo atrasti tokias vertybes, kaip žmogaus laisva valia, orumas, sąžinė, meilė, užuojauta, pasitikėjimas, nuosirdumas, tiesos sakymas. Tos vertybės tampa visos knygos leitmotyvais, vienaip ar kitaip suvertinčiais ir atskirą straipsnį ar pokalbį.

Visur junti autorės rūpestį ir motyvaciją, pagrįstą ne tiek išskaitytu, kiek išgyventu patyrimu. Paradoksalu, bet aiškiai juntama autorės pozicija ir dalyvavimas čia nesukelia egocentriško efekto. Gal todėl, kad vengiama demonstruoti visą žinystę, girtis išskirtinėmis menininko galiomis ar pažintimis. Gal todėl, kad tikrasis šios knygos pasakojimo herojus — ne ji, o kiti. Tie kiti — tai labiausiai užuojautos reikalingi žmonės; beglobiai vaikai, ligoniniai, kaliniai mirtininkai, ir, apskritai, tiesiog užgulti, tremiami, prievartaujami žmonės. Todėl rinkinyje neapeinamos ir tokios didelio autorės takto ir inteligencijos reikalaujančios temos kaip išsvijovos integracija, mirties baumė, holokaustas.

Šiuo metu turbūt palankiausias laikas esė, dienoraščiams ir kitokiai dokumentika ar autobiografiškumui pagrįstai literatūrai. Tačiau apie pastarąjį dešimtmetį prabylančios literatūros Lietuvoje ne tiek ir daug. Atrodo, kad ir jaunam autoriui tiesiog lengviau parašyti romaną pokario tematika, o šiam permainų laikui jau laukiama naujesnio santykio, kitokio kalbėjimo būdo, kuris pajėgtų konkuruoti su aktualių skiltimi laikraštyje arba su populiariaisiais Ed-

mundo Malūko detektyviniais skaitiniais. Literatūra gyva atsinaujindama, pasipriešindama tam, kas yra laikoma etalonu arba norma. Vandos Juknaitės rinktinę derėtų laikyti tokiu žodžių mūsų gyvenamam metui ieškojimu, o jos knygą *Išsiduosi. Balsu* — gal net ir atradimu. Iki šio kurinio autorės buvo prieita tikrai negreitai. Tą liudija vos vienas kitas jos ilgo darbo su beglobiais vaikais epizodas.

Pati beglobių vaikų tema žiniasklaidoje jau yra nemažai naudota. Rašant šia tikrai aktualia tema siūlomi tam tikros klišės, banalus egzotikos ar net mėgavimosi ieškančio biurgerio požiūris. Tai itin rizikinga tema, tačiau V. Juknaitės kūrinys pasižymi didele sugestija. Klausiu pats savęs, kur tos sugestijos paslaptis, jei socialinis kontekstas poetikos nepaaiškina. Nejučia imi gretinti su kai kuriais kitais iki šiol žavėjusiais mūsų laikmečio eseistiniais rašiniiais, o šie tada staiga ima kažkaip erzinti savo žaismingu sąmojingumu, rėksmingu sarkazmu kitų, bet ne rašančiojo atžvilgiu ir kuriuose akis ima baidyti tai, kad vyraujanti kalbanciojo būseną yra nuobodu, gal dar įžeista garbėtroška. Šiame kūrinyje tarsi grįžtama prie jau nebemadingų dalykų. Čia nevengiama tam tikro patoso ar net nebesu-tramdomo jausmingumo (kuris jau nėra tas pat, kas ne-tramdomas jausmingumas). Čia vyraujanti kalbanciojo būseną yra skausmas, kaltė ir rūpestis. Kaip teigiama knygoje, „rūpestis yra esminė meilės savastis. Nesupainiojama su niekuo. Ten, kur nėra rūpestio, niekada nėra buvę nė šešėlio meilės“. Pabrėžtina nepuošni, kultūrinėmis asociacijomis nežaižaruojanti kalba, trumpi, bet labai informatyvūs sakiniai daro išpuolį itin intelektualizuoto kalbėjimo fone. Paprastumas yra sudėtingumo peržengimas, bet ne primityvumas. Čia tarsi nauja dviejų pasaulinių karų ir kitokių kataklizmų paženklinta patirtimi atsiremta ir biliūniško pasakojimo tradicija, tačiau pati kalba jau yra kapota, šiurkštesnė. Atpažįstama veikia ir potekstė nukelta dostojevskiška idėja, kad nėra nieko vertingiau už vieno vaiko ašarą. Prisimena ir Švent-

raščio žodžiai: „Aš šlovinu tavę, Tėve, dangaus ir žemės Viešpatie, kad paslėpei tai nuo išmintingųjų ir gudriųjų, o apreiškei mažulėliams“ (Mt 11, 25). Kalbėjimas apie žmogaus ryšio su žmogumi svarbą ir jutimą širdimi primena An-

tuano de Sen-Egziuperi prozą, su kuria, beje, siėtų ir vaikų liškumo temos traktuotė.

Knygoje ieškoma egzistencinės tiesos turbūt su tokiu pat įkarščiu, kaip jos ieškojo mūsų prozininkai Bronius Radzevičius ir Antanas Ramonas. Iš literatūros tikimasi daugiau negu tik būti literatūra. Knygon įdėtame straipsnyje „Sudeginti visas filosofijas“ yra apie tai atviriau pasakyta: „Kai galvoju apie literatūrą, galvoju apie tuos kelis paprastus žodžius, kuriais visur pasako žmogus, praėjus dešimties pragarus. Tokios norėčiau“. Ne veltui savo laikui autorė prisipyrusiai buvo kamantinėjama, kokiam žanrui priskirti ji savo knygą *Išsiduosi. Balsu*. Tai iš tiesų nėra įprasta esė, bet nėra lyg ir apybraiža ar apysaka. Galbūt tai naujas žanras arba naujas žanrų derinimo būdas.

V. Juknaitės knygoje *Išsiduosi. Balsu* nuolatos svyruoja tarp vilties ir nusivylimo, net pykčio dėl apvilimo pasitikėjimo, tačiau niekada nepaliaujama viršyti tam tikrą pasitikėjimo kreditą, nes tai būtina bendrabūvio sąlyga. Tokiu būdu tam, kad keltų didžiausią grėsmę, stovykloje yra atiduodami raktai, nes, kaip knygoje pabrėžta, „besąlygiškas vaikų pasitikėjimas turėtų būti laikomas aukščiausiu pedagoginiu pasiekimu“. Tiek pasakotoja, atstovaujancią stovyklų organizatorių sąjauję, tuos kelis suaugusius, tik stovyklautojus vaikus sujungia tarpusavio priklausomybės saitai. Kito apibūdinimo tam, kaip meilė, ir nesurasi. Čia tuojau: „Keikėjo už ko nors laikytis. Ir tas kas nors buvo vaikai. Jie į gerą atsakydavo geru, į tiesą-tiesa, ir kai sakau, kad tikiu žmogumi, iš karto pagalvoju apie juos.“ Ir, beje, čia pat priduriama: „Darbas buvo pragariškas.“ Tai tas laikymasis, tas itin intelektualizuoto kalbėjimo fone žmogumi yra didžiulį pastangų reikalaujantis dalykas. Vis dėlto į pasakojimo pabaigą žymūs nusivylimo ir nuovargio ženklai. Po dešimties metų tokio darbo. Tačiau ne dėl vaikų, o dėl tam tikrų institucijų įsikišimo iš šalies (stovyklautojus vargina tarydymai, komisijos ir baudų grėsmė). Tų institucijų įsikišimas tekste metaforizuoja neigiamą visuomenės vertinimą, kuris žeidžia ir yra net grėsmingas jau pačių stovyklų organizatorių atžvilgiu. Skaudžia ironija tada nuskamba tie epizodai, kuriuose vaikai raginami sugrįžti į „normalų gyvenimą“. V. Juknaitės kūrinys turi šiurpią potekstę.

Nukelta į 3 psl.

Frankfurto mugė

Atkelta iš 1 psl.

Buvo salėje ir vieta, skirta Afrikos bei Azijos leidejams. Po salę galėjai vaikščioti ir kaip po R. Europą, pajusdamas jos politinę situaciją — sakysim, toli nuo Jugoslavijos su savo stendu buvo įsikūrę Kosovo leidejai.

Šiomet lietuviai leidejai turėjo tiek vietos, kiek niekada iki tol (ir, ko gero, tiek, kiek neturės ateityje) — kiek daugiau nei 200 kv. m. Kartu, jau antri metai iš eilės, lietuviai turėjo pora dešimčių metrų specializuotoje mokslinei knygų salėje. Pagrindinė leidejų ekspozicija sulaukė prieštaringų vertinimų. Lyginant su tuo, kas būdavo ankstesniais metais — ji atrodė puošniai ir skoningai. Palikus taką per ekspozicijos centrą, leidejų knygos buvo išdėstytos ant x formos sienelių, šalia kurių buvo staliukai ir kėdės dalykiniams susitikimams. Viena ekspozicijos gale buvo įrengti stendai su keliomis teminėmis knygų ekspozicijom — žodynų ir žinykų, grožinės literatūros, vaikų, judaikos, lietuvių — vokiečių ryšių bei skirta vieta leidejų renginiams (knygų pristatymams, diskusijoms su autoriais ir jų kūrybos skaitymams). Iš kitos pusės, nemenku minusu buvo tai, kad lietuviams teko kraštinė vieta ir kai kurių leidejų knygos žvelgė į sieną, šalia kurios praeidavo nedaug lankytojų.

Lyginant su Forumu, kur buvo pagrindinė Lietuvos pristatymo vieta, leidejų stendas sulaukė mažiau dėmesio. Tai pasakytina ir apie mugės lankytojus ir, deja, apie Lietuvos ekspozicijos rengėjus. Pastarųjų elgesyje jautėsi atsainus požiūris į leidejų stendą ir žiūrėjimas į juos iš aukšto, kitąsyk kaip į erzinančius praeitėtojus. Sakysim, mugės dienomis, kai leidejų stendu besirūpinusios leidejų sąjungos darbuotojos paprašė V. „Lietuviškos knygos“ darbuotojų duoti leidinuką apie siūlomą versti lietuvių autorių, sulaukė trumpo ir aiškaus atsako — atsineškite paties, mes jums ne krovikai, nors tarp Forumo darbuotojų buvo ne vienas sveikata tryškęs vyriškis, ir, jei nusileidus ant žemės, „Lietuviškų knygų“ duodotis yra būti lietuviškos literatūros „nešikais“ ir visą pasaulį, tam išnaudojant nenaukiausia galimybę, kokių buvo ne viena leidejų stende, kur mugės lankytojai teiravosi vienos kitos informacijos apie lietuvių rašytojus.

Susidomėjimas Lietuva pritraukė ir į leidejų stendą daugiau lankytojų nei paprastai, tame tarpe ir verslininkų, tačiau kokius rezultatus duos pokalbiai su jais, leidejai galės pasakyti tik po kelių mėnesių, kai bus daugiau ar mažiau aišku, kuo baigsis mugėje pradėtos šnekos.

Tarp kiek daugiau nei 20 leidyklų iš Lietuvos leidejų stende buvo galima rasti ir iš-eivių leidejų stendus. Konkretiai, buvo bendras, per pokario metus iš-eivių išleistas knygas atspindėjęs stendas ir dviejų jų leidejų — Lituanistikos tyrimų ir studijų centro bei Algimanto Kezio — knygos, irgi sulaukusios nemažo dėmesio. Ypač tai pasakytina apie savaitgalį, kai tarp mugės užplūdusių lankytojų buvo ir nemažai lietuviškų knygų iš-troškusių Vokietijoje gyvenančių lietuvių.

Oficialiai Frankfurto mugėje knygomis neprekiuojama. Tačiau, kai žmogus nori, tai ir leidejas užmerkia akis. Tą patį daro ir Lietuvos leidejai, tad savaitgalį stendas panašėjo į knygyną. Veik visoms knygoms atsirado pirkėjų, kitąsyk leidejams tekdavo gintis, teisintis, kad knyga jau pažadėta padovanoti Vasario 16 gimnazijai. Tačiau šiuokart ekspozicijoje buvo nemažai vietininių knygų, kurias reikėjo gražinti į Lietuvą, panašiai kaip kurie užsimanę negalėjo gauti senų iš-eivių knygų. O kai negaunam — tiesiog vengiama. Ir kai buvo pasigesta pirmųjų knygų, imta labai kruopščiai sekti visus stendus. Bet kad ir kaip buvo stengiamasi, tačiau visko nepavyko išvengti, juo labiau, kad pasitaikė labai profesionalių „graibštukų“. Kaip pasakojė leidejai, seki prie stendo praejusią grupelę, regis, nei akimirkai jų iš akių nepaleidė, o nuėjo — ir lentynoje „plyšys“. Nepasisekė nusaugoti ir visų iš-eivių knygų. Tačiau tokie nutikimai turi ir kitą pusę — padeda leidejui susigaudyti, kokios jo knygos, nes prastų paprastai nevengiama. Savaitgalį vyko ir nemažai lietuvių renginių. Bet užtat po sekmdienio atėjęs pirmadienis sky-rėsi nuo savaitgalio, kaip diena nuo nakties. Nors oficialiai mugė turėjo dirbti dar iki vidurdienio, tačiau prieš retus lankytojus atsivėręs vaizdas labiau priminė evakuaciją karo metu: parodos dalyviai skubėjo pakuoti savo knygas ir daiktus. Nepalenkė griovi-

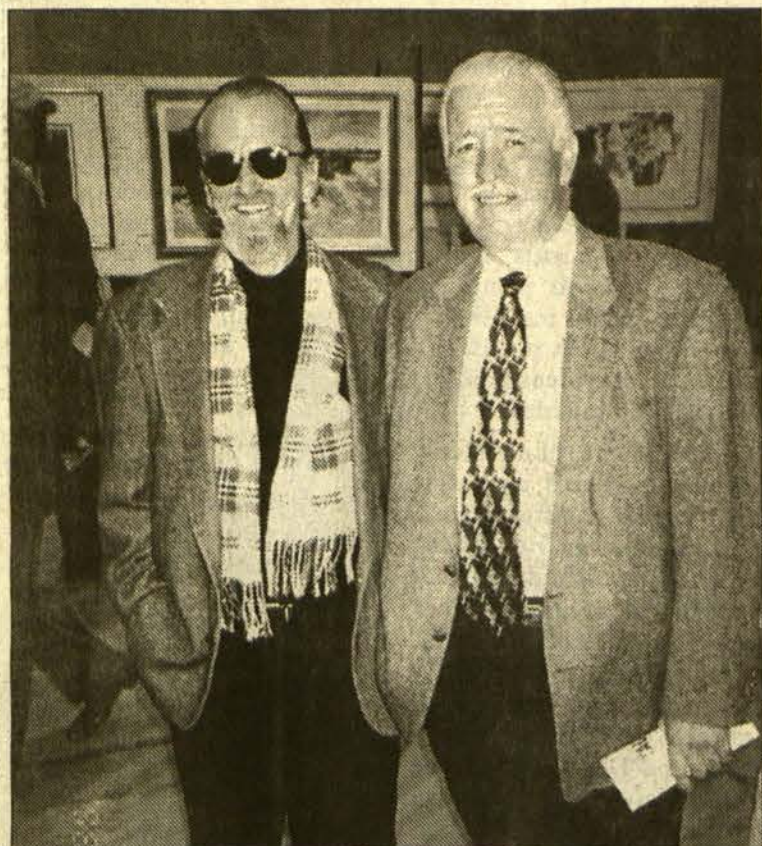
mo sukūrys ir lietuvių stendų. Kelis mėnesius kurtas grožis prapuolė per porą valandų.

Šventė baigėsi, tačiau pasakojimas, kaip rašė vienas Lietuvos laikraštis, tęsiasi. Idomu, bet gal ir įprasta Lietuvoje — didžioji dalis žiniasklaidos ir oficialių pareigūnų mugę „atrado“ tik jai pasibaigus. Ir, regis, niekaip negali patikėti, kad Lietuva, kaip garbės svečias, pasirodė gerai ir susilaukė labai teigiamų vokiečių bei kitų šalių spaudos atsiliepimų. Po laiko buvo susigriebta, kokios svarbos tai renginys ir kad su per tokias kančias valstybės skirtais grašiais pasisekė išgarsinti Lietuvos vardą kaip niekad per pastaruosius metus bei pristatyti kaip būsimai ES narei. Žodžiu, kol valdžia suko galvą, kaip kurti Lietuvos įvaizdį, mugė tapo tikra bomba šioje srityje, o kai kurių pareigūnų, kurie prieš pasirengimo mugę prisidėjo tik kritika, apmaudą dėl mugės sėkmės liudija kad ir faktas, jog premjero patarėjas

Vilius Kavaliauskas, kuris, kaip teigiama, bus šiuo metu kuriamos Valstybės informacijos politikos tarybos (jos užduotis — rūpestis tokiu įvaizdžiu) atsakingu sekretoriumi, interneto adresais išplatino vienintelį neigiamą spaudoje pasirodžiusį atsiliepimą apie lietuvių pasirodymą mugėje. Tai *Berliner Zeitung* (sako-ma, kad tai buvęs VDR komunistų laikraštis) Frankfurte gyvenančio Romo Šilerio, kaip teigia skaitė, tikras paskvilis apie mugės atidarymą. Ką gi, kokia medaus statinė be šaukšto deguto...

Mugė baigėsi. Tokia, kokios, drąsiai galima teigti, Lietuvos leidejai ir pati Lietuva ilgai nebeturės. Dabar svarbu kažkaip įtvirtinti pasiekimus, išnaudoti tą faktą, kad trijų rašytojų — J. Ivanauskaitės, R. Šerelytės ir V. Juknaitės — kūrinys vertinamai pasirodė mugės metu vokiečių kalba. Tai lyg tas plyšys, kurį reikia išnaudoti ir pro jį „stumti“ į pasaulį kitų lietuvių rašytojų kūrinius.

Reikia, bet kaip tai pavyks — parodys laikas. O 2002-ųjų Frankfurte liks šviesiu puslapiu lietuviškos knygos istorijoje (beje, tas švarumas labai erzina kai kuriuos lietuvių žurnalistus ir teko girdėti, kad jie laksto pas leidejus, pokalbį su jais pradėdami nuo klausimo „tai kas buvo blogai su Frankfurto mugė?“).

Stiklo menininkas Jonas Degutis (kairėje) ir dailininkas Rimas Laniauskas jų meno darbų parodos atidaryme š.m. spalio 19 d., Dievo Motinos parapijos auditorijoje, Cleveland, Ohio. Parodą suorganizavo Korp! Giedra. Lino Johansono nuotr.

Gėlės ir stiklas

Dailininko Rimo Laniausko ir stiklo menininko Jono Degučio darbų paroda, 2002.10.19-20, Dievo Motinos Nuolatinės Pagalbos parapijos didžiojoje salėje, Cleveland, Ohio. Rengė Korp! Giedra. Parodą trumpu žodžiu (lietuviškai ir angliškai) atidarė ir abu menininkus pristatė Violeta Žilionytė-Leger, o apie meną ir žmogų keletą įdomių minčių pabėrė dr. Jolita Kavaliūnaitė. Paroda gerėjosi ir išradingais užkandžiais bei gėrimais vaišinosi gausūs ir patenkinti žiūrovai, jų tarpe nemažai jaunimo.

Rimas Laniauskas (akvarelė, akrilika, fotografija) išėjęs gerai pažįstamas. Šioje parodoje jis išstatė 54 kūrinius, kuriuose didžiausias dėmesys skiriamas gėlėms („Gėlės šokis“, „Gėlių simfonija I-VI“, „Žiedai po lietaus“, „Gėlių vaza“, „Gėlių atspindžiai“, „Lelijos“, „Vandens lelijos“, „Gėlės“, „Gėlių puota“ ir t.t.) ir apskritai gamtai, ypač pajūrio gamtovaizdžiams, kuriuose žmogus yra retas ir dažnai nepageidaujamas įsibrovėlis. Juose juntama ramybės ieškojimo užuomina, alsuojanti giliu asmeniškumu. Tą ilgėjimąsi galima įžvelgti kūriniuose „Slidininkas“, „Mano slaptas kampelis“, „Kažkur, labai toli nuo čia“, „Susimąstymas“, „Prieplauka“. Miestas menininką nelabai domina. Jis vaizduojamas tik kaip žmogiškosios tikrovės dalis; ją dailininkas atskleidžia įgudusiu brūkšniu („Senjojo miesto palaikai“, „Užmiesčio barakai“). Atiduodama duoklė ir Lietuvai („Dainavos prisiminimas“, „Baltijos pakrantė“, „Smūtkeliai“).

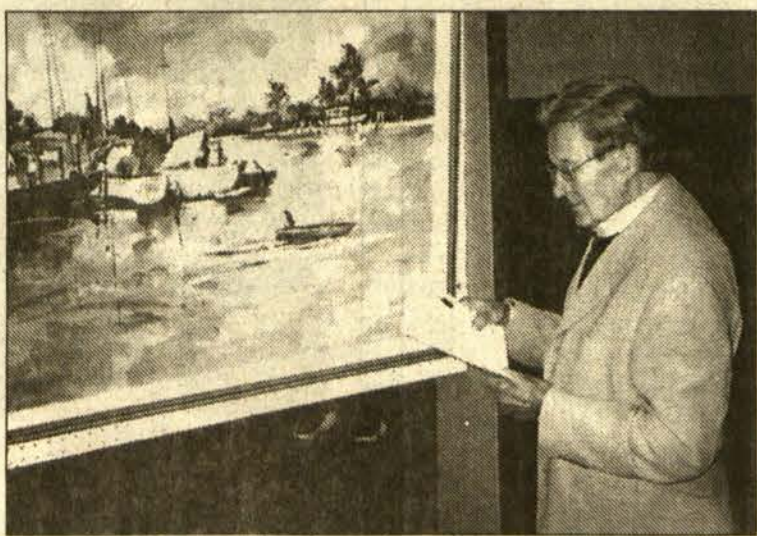
Laniauskas yra dažniausiai skaidrių spalvų, grakščiai lengvų potėpių, ekspresionistiškų polinkių menininkas. Kartais jo spalvingi palytėjimai padvelkia apskaitčiuotu nerūpestingumu, tačiau tai tik apgaulė. Už šių monų tyko ilgametis patyrimas ir griežta drausmė, su giliu įsitikinimu, siekiant užsibrėžto tikslo. To negalima nepastebėti. Kartais jo ekspresionizmas virsta abstrakčiu, drąsių spalvų žaismu, kuriame viena spalva papildo ir įtaigoja kitą, pakeičia jos vertę. Toks spalvų „supriešinimas“ po ramybę alsuojančių gamtovaizdžių, kartkartėmis žiūrovą užklumpa nepasiruošęs, bet, atidžiau

lūs. Gausiausias skaičiumi yra murrhine technika sukurto vazos. Murrhine stiklas siekia romėnų laikus ir susideda iš skaidriame stikle „paskandintų“ metalo, brangakmenių ar spalvoto stiklo, lyg gintare įstrigusių vabzdžių gabalėlių, kurie, šviesos spinduliams juos paglostius, sužeri vaivorykštės spalvomis. Ir tikrai, menininko vazos ir dubenys, tinkamai apšviesti, puošnumu nei kiek nenusileidžia gėlių žiedams — čia sužvilgėdami jūrų kriauklių perlmutru, čia primindami milžiniškus besiskleidžiančius žiedlapius. Šiems kūriniams būtina šviesa, nes, jei menininkas suteikia stiklui jo galutinį pavidalą, tai šviesa įkvepia tam pavidalui gyvybę.

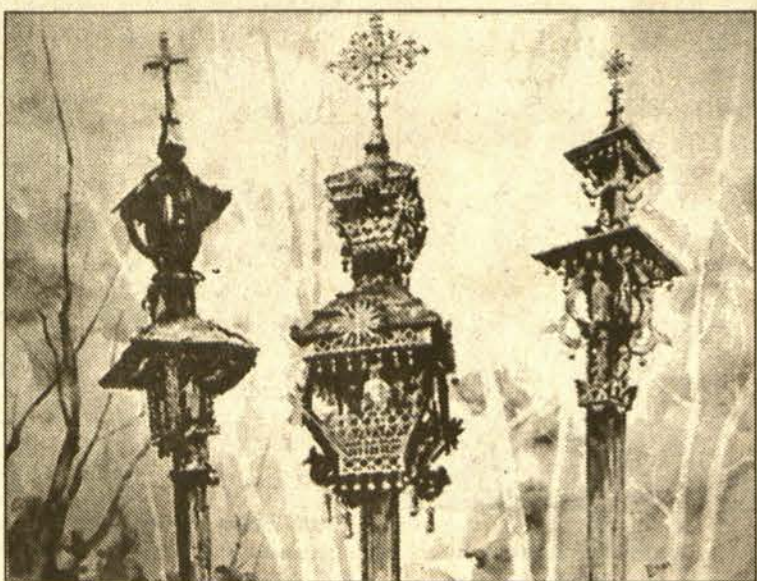
Jonas Degutis savo vaizduotės netramdo. Joje gimsta įvairiausių formų ir paskirčių kūrinių, masinantys žiūrovą neišmatuojamomis spalvų gėmėmis. Kai kurios vazos yra daugiasluoksnės, vienai stiklo dangai švelniai gaubiant kitą ir lyg tirpstančios žvakės vaškui išsilyjant per kraštus. Tai tikra spalvų glamonė, dažnai pražystanti nesuskaitomais millefiori (tūkstantis gėlių) žiedais. Jei jo vazose glūdi amžiams įstrigusi vaivorykštė, tai jo lėkštėse ta vaivorykštė glosto paviršių nemažiau įspūdingai. Menininkas įdomiai derina skirtingas medžiagas, pvz. varį ir stiklą. Tačiau gal pats netikėčiausias ir įdomiausias jo kūrinyje šioje parodoje yra „Kaukolė su pridėtais stiklais“. Tai galvijo (?) kaukolė (kuriai nebūtų galėjus atsispirti ir garsioji dailininkė Georgia O'Keeffe) su stiklo ragais ir į tuščias aki-duobes įsikverbusiomis spindinčios stiklo akimis. Kaulas ir stiklas. Kokios nepanašios medžiagos, bet koks puikus jų derinys!

Tenka tik pasveikinti abu menininkus ir padėkoti jiems ir jų talkininkams už pastangas rengiant šią gražią apipavidalintą parodą. Tie, kurie atėjo „netikėliai“, į namus grįžo ne tik „tikintys“, bet ir įkvėpti.

Vytautas Matulionis

Vacys Rociūnas prie dail. R. Laniausko paveikslo „Floridos prieplauka“, Korp! Giedros suruoštoje menininkų R. Laniausko ir J. Degučio darbų parodoje. Lino Johansono nuotr.

Rimas Laniauskas. „Smūtkeliai“.

L. Johansono nuotr.

Spalio 30 d. Nacionalinėje filharmonijoje surengtas koncertas, skirtas kompozitoriaus Broniaus Kutavičiaus gimimo 70-osioms metinėms. B. Kutavičius gimė 1932 m. rugsėjo 13 d. Panevėžio apskrityje, Molainių kaime. Mokėsi Panevėžio muzikos mokykloje, Lietuvos konservatorijoje (dabar — Muzikos akademija). Dirba pedagoginį darbą Nacionalinėje M. K. Čiurlionio meno mokykloje, yra Lietuvos Muzikos akademijos profesorius. Sveikindamas kompozitorių jubiliejaus proga, prez. Valdas Adamkus pabrėžė, kad saviti ir talentingi B. Kutavičiaus vokaliniai ciklai, oratorijos, operos bei kiti kūrinių ne kartą buvo pripažinti, kaip idomiausi šiuolaikinės mūsų muzikos pavyzdžiai.

Gedimino Žilinsko (Elta) nuotrauka.

LB Kultūros taryba premijavo dramas

JAV Lietuvių Bendruomenės Kultūros taryba (pirm. Marija Remienė), jausdama užsienio lietuvių teatro scenai naujų veikalų stygių, paskelbė dramų konkursą, kuriame galėjo dalyvauti autoriai tiek iš Lietuvos, tiek iš JAV bei kitų kraštų.

Atsiųstiems rankraščiams vertinti buvo sudaryta penkių asmenų komisija: trys Los Angeles, Kalifornijoje, 2 — Čikagoje. Kalifornijoje: Los Angeles Dramos sambūrio nariai: Ema Dovydaitytė, Algimantas Žemaitaitis ir Petras Maželis; Čikagoje — Lietuvių rašytojų draugijos pirmininkė Stasė Petersonienė ir dienraščio „Draugas“ vyr. redaktorė Danutė Bindokienė.

Konkurso mėcenatas — dr. Jonas Adomavičius iš Čikagos. Konkursui buvo atsiųsti 36

veikalai. Vertinimo komisija, neradusi veikalo, verto 3,000 dolerių premijos, nutarė šią sumą padalinti į tris dalis — po 1,000 dolerių ir juos skirti už šiuos veikalus:

Pirmojo skambučio slapyvardžiu pasirašytai trijų veiksmų komedijai „Pilietybė“;

Sauliaus Maleno slapyvardžiu pasirašytai 3 veiksmų dramai „Kartų praraja“;

J. Tuopos slapyvardžiu pasirašytai vieno veiksmo komedijai „Reikia arklio“.

Atidarius vokus, paaiškėjo, kad „Pilietybės“ autorius yra Anatolijus Kairys iš Čikagos; „Kartų prarajos“ — Andrius Mironas iš Los Angeles, CA; „Reikia arklio“ — Janina Kliučinskaitė iš Kauno.

Premijų įteikimo data bus paskelbta artimoje ateityje.

Paskirtos Vyriausybės meno premijos

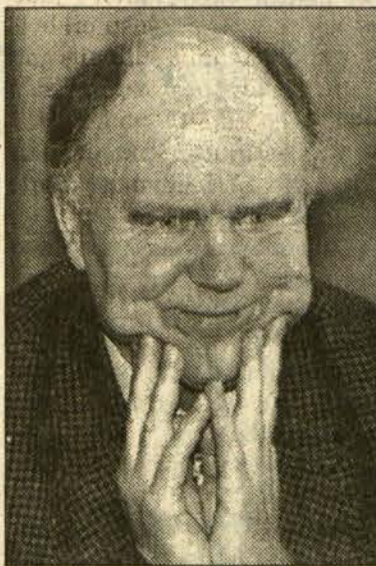
Vyriausybės premijų komisija savo posėdyje spalio 31 d. paskyrė penkias Vyriausybės meno premijas Lietuvos kultūrai ir menui nusipelnusiems asmenims.

Šių metų meno premijomis apdovanojami: teatro ir kino aktorius Vytautas Paukštė, literatūros kritikas Valentinas Sventickas, tapytojas Aloyzas Stasiulevičius, fleitininkas Algirdas Vizgirda ir fotomenininkas Alfonsas Budvytis.

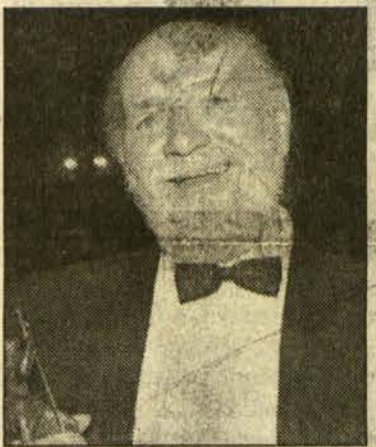
Vyriausybės meno premijos (20,000 Lt kiekviena) laurea-

tams bus įteiktos lapkričio 22 d., kartu su Jono Basanavičiaus premija už etninę veiklą.

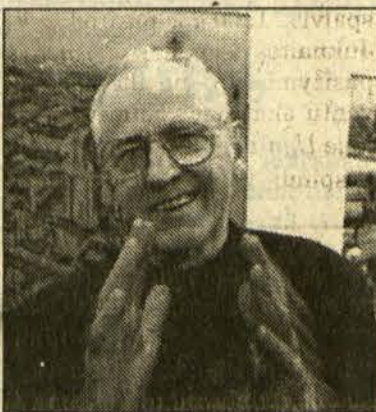
Vyriausybės meno premijos už reikšmingus Lietuvos menui ir kultūrai darbus buvo įsteigtos 1997 m. lapkričio 11 d. ir iki 1999 m. vasaros, pagal susiklosčiusią tradiciją, buvo teikiamos dukart per metus: Mindaugo karūnavimo-Valstybės dienos ir Kalėdų proga. Iki šiol Vyriausybės meno premijas yra pelnę 25 Lietuvos menininkai. (Elta)

Literatūros kritikas Valentinas Sventickas.

Aktorius Vytautas Paukštė.

Tapytojas Aloyzas Stasiulevičius.

Fleitininkas Algirdas Vizgirda. Visos Meno premijų laureatų nuotraukos G. Mačiūlio (Elta).

Žodžio jėga

Atkelta iš 2 psl.

Apskritai, ar galimas koks nors racionalus atsakymas į taip radikaliai iškeltą klausimą, kas yra vertė mūsų visuomenėje, kaip joje gyvuoją tai, ką vadiname humaniškosiomis arba krikščioniškosiomis vertybėmis? Tai beveik ir išsirta balsu, kuriame slypi pagalbos šaukimas. Pasakojimas tarsi nepastebimai išplečia beglobių vaikų simboliką.

Visame rinkinyje, kaip tam tikrame pasakyme, esama gausių sakymo pėdsakų. Čia nuolat į kažką kreipiamasi, numanomam adresatui pateikiami klausimai, paraginiai, su juo, o ir su pačia savimi polemizuojama. Net sakinių struktūra pabrėžia spontaniško sakymo išpuolį. Beveik visada esama dialogo, aštrios dialoginės įtampos. Tai padeda išvengti teksto anonimiškumo, šalto racionalumo išpuolio. Spontaniškos raiškos principas turi garantuoti nuoširdumą. Todėl paskutinis pokalbių skyrius knygoje yra ne tik pateisinimas struktūriškai, bet ir atrodo netgi būtinas. Įdomu, kad ir knygos sudėtuose pokalbiuose autorė paprastai nėra pagrindinis personažas. Iš esmės tai ji šneka kitus, o jei yra kažkieno (pavyzdžiui, Gitanos Vanagaitės) šnekinama, tai beveik kalba tiek, kiek ir klausiantysis:

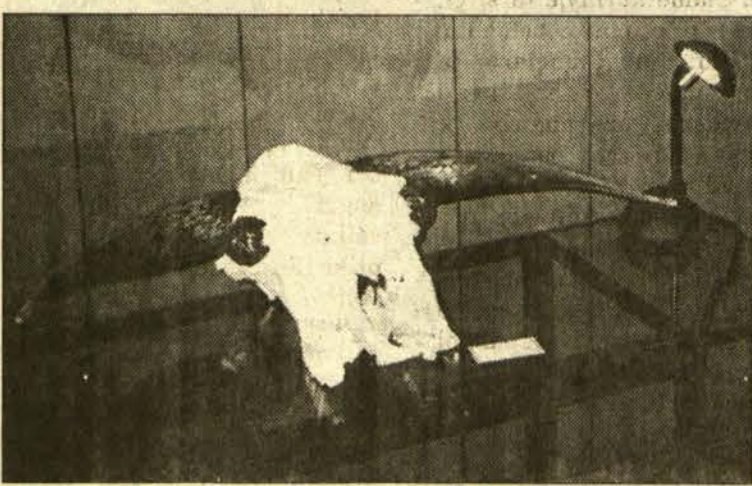
— Ar gyvenimas, Gitana, netrukdo tau gyventi?

— Trukdo. Man tai trukdo.

— Man, rodos, ne.

Norėtusi užbaigti linksniau. Vanda Juknaitė dabar jau be savo apsakymų rinktinės, apsakų, romano ir dramų, yra išleidusi eseistikos ir pokalbių rinktinę ir tokiu būdu lyg išvengė žanrinio pasikartojimo. Galima būtų šmaikštaujant klausiti, kokio pobūdžio būtų kita jos knyga? Ar, žinodami autorės sugebėjimą nepasikartoti, galime iš jos tikėtis geros poezijos?

Dr. Dainius Vaitiekūnas

Jonas Degutis. „Kaukolė su pridėtais stiklais“. Lino Johansono nuotr.

Jono Degučio stiklo menas.

Lino Johansono nuotr.

Vandos Daugirdaitės Sruogienės fondo stipendininkai su savo profesore. Iš kairės: Jolita Sarcevičienė, Vilija Gerulaitienė, Ramunė Stukienė, prof. Ingė Lukšaitė, Dalia Sruogaitė, Žydrūnas Mačiukas, Agnius Urbanavičius; stovi: Kristina Šliavaite.

Jaunieji Lietuvos istorikai

Istorikei prof. dr. Vandai Daugirdaitei Sruogienei mirus (1997) buvo įsteigtas jos vardo, Lietuvos istoriją studijuojanti jaunimą paremti, stipendijų fondas.

Iki 2002 metų stipendija, nors ir nedidelė, pasinaudojo šeši Lietuvos istoriją studijuojantieji, suradę įvairiuose archyvuose dar neatskleistos medžiagos. Anot jų profesorės dr. Ingės Lukšaitės: „Lietuvos istorijai, atgavus nepriklausomybę, yra atsivėrę nauji horizontai — atėjo laikas dirbti prie tų, kurios negalėjo būti nagrinėjamos sovietmečiu, o tokių buvo ir tebėra gausybė. Todėl džiugu, kad Lietuvoje jaunimo dėmesys savo krašto istorijai tebėra didelis“.

Ankstyvą šių metų pavasarį šeši stipendininkai su prof. I. Lukšaitė Vilniuje aplankė prof. V. Sruogienės dukrą Dalia Sruogaitę, norėdami padėkoti už fondo įsteigimą bei supažindinti, kaip stipendija buvo panaudota. Pateikiame trumpai:

Jolita Sarcevičienė. Dirbo Lenkijos Mokslo akademijos Kurniko bibliotekoje ir Vroclavo Osolinskio bibliotekoje. Minėtose bibliotekose susipažinta su senaisiais spausdiniais (XV–XVII a.) ir naujausia istoriografija, didelis dėmesys buvo skiriamas kultūros sociologijos klausimams nagrinėjant literatūrą. Remiantis surinkta medžiaga, buvo skelbti straipsniai ir 2000 m. apginta daktaro disertacija „Idealūs moters modelis LDK prognozėje literatūroje XVI a. II p.–XVII a. I p.“.

Ramunė Šmigelskytė-Stukienė. Dirbo Varšuvos ir Krokuvos archyvuose bei bibliotekų Rankraščių skyriuose.

Rinkta medžiaga daktaro disertacijai „LDK konfederacijos veikla 1792–1793 m.“ Krokuvos Jogailos rankraštyne rastos medžiagos pagrindu parengtas straipsnis „Livonijos vyskupo J. K. Kosakovskio LDK vizija antrojo valstybės padalijimo išvakarėse“ (paskelbtas *Lietuvos metraštyje* 2001). 2001 m. apginta daktaro disertacija.

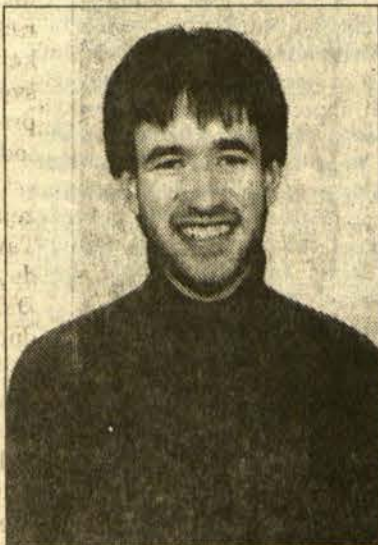
Agnius Urbanavičius. Už stipendijos lėšas pirktą programinę įrangą, apmokėti tarpbibliotekiniai mainai, atsiunčiant reikalingą literatūrą iš užsienio bei specialistų konsultacijos, renkant ir apdorojant medžiagą daktaro disertacijai „Vilniaus naujieji miestiečiai 1663–1795 m.“

Vilija Gerulaitienė. Stipendijos pagalba buvo dirbta Vokietijos archyvuose ir bibliotekose, renkant medžiagą tema „Gotfridas Ostermejeris ir Lietuva“. Stažuotėje surinkta medžiaga paremti straipsniai ir leidiniai.

Žydrūnas Mačiukas. Stažuotasi Lenkijoje, kur rinkta medžiaga disertacijai „Lietuvos ir Šventosios Romos Imperijos santykiai XV a. 4-tame dešimtmetyje“. Parengtas straipsnis „Ką apie Lietuvą žinojo vokiečių minezingeris ir diplomatas Oswaldas von Volkensteinas?“

Kristina Šliavaite. Lundo (Švedijoje) universiteto doktorantūroje studijuojanti doktorantė rengia daktaro disertaciją iš Socialinės antropologinės srities ir tiria šiuolaikinės Visagino miesto bendruomenės problemas. Stipendijos lėšas ji naudoja anketavimo darbui Visagino mieste.

2002 metų stipendiją gavo Kauno Vytauto Didžiojo magistrantas Linas Venclaus-

Linas Venclauskas, Dr. V. Sruogienės fondo 2002 m. stipendininkas.

kas. Jo magistrinė tezė: „Lietuvos vizijos rezistencinėje spaudoje“.

„Jaunieji istorikai, parodę savo apsisprendimą dirbti Lietuvos istorijoje, užtikrina Lietuvos istorijos mokslinių tyrimų tęstinumą. Apsisprendę nesiekti pelningos profesijos, šie stipendininkai liudija, kad ne visas Lietuvos jaunimas linkęs į materializmą, kad dar daug yra kūrybiškai ir dėmesingai dirbančių savo krašto istorijos srityje.“

Nors ir kukli dr. V. Sruogienės stipendija, ji suteikia studijuojantiems galimybę aplankyti Europos archyvus, kuriuose atrandama dar nežinoma apie Lietuvą dokumentų.

Dr. V. Sruogienės fondas, kurį globoja mūsų didysis Lietuvos tautų fondas, yra atviras visiems, norintiems paremti jaunuosius istorikus. Parama siunčiama Lietuvos tautų fondui, pažymint, kad ji skiriama Dr. V. Sruogienės stipendijų fondui.

D. S.

Lino menininkai kviečia į Ukmergę

Lietuvoje meno pasireiškimai yra be galo intensyvūs. Tačiau, nors iš šalies ir atrodo, kad didžiausias (o kad išties piniginiausias, tuo ir aš neabejoju) meno katilas verda tik Lietuvos sostinėje Vilniuje, bet iš tikrųjų ne menkesni ir ne nereikšmingesni kultūros reiškiniai vyksta vadinamojoje provincijoje. Neverta tikėtis, kad Vilniaus meno vadybininkai sutramdys ambicijas ir pasipūteliškumą, ir pripažins, kad dar kažkas vyksta Panevėžyje, Šiauliuose, Rokiškyje, Kretingoje ar Druskininkuose. Apstaciausiai, žinoma, tapybos plenerų, pastaraisiais metais jau dažnai organizuojamų be įprastos vietos savivaldybių finansinės paramos. Tokius plenerus globoti imasi verslininkai, taip pat — ypač neretai — kaimo turizmu užsiimančios žmonės. Jie mielai priima menininkus, jiems skiria pastogę ir lovą, suteikia patalpas kūrybiniam darbui.

Šių *Draugo* skaitytojams noriu pristatyti Ukmergės kultūrinių rengiamą meno akciją, kurioje netapomos drobės, neliejamų akvarelių, neskaitytojų medžių, nekalamas akmuo, bet daromas lino menas. Kad visoje Lietuvoje tokio pobūdžio pleneras yra vienintelis — tai faktas, tačiau manytina, jog pasaulio meno kontekste tokio antro atvejo taip pat nesama. Šią idėją ukmergiškiams galbūt neakivaizdžiai „pašnibždėjo“, šalia Ukmergės gyvenantis ir unikalias skulptūras iš lino ir iš džiovintų pievų žolių darantis, menininkas Gintautas Gavėnavičius.

Be to, mieste esantis linų perdirbimo fabrikas geranoriškai sutiko paremti šį unikalų sumanymą, tai yra tiekti lino medžiagą. Paradoksaliausias dalykas, kad nė vienoje aukštojoje meno mokykloje nėra mokoma kurti meną iš lino. Austi lininius rankšluosčius ar nerti linines staltieses bei servetėles nėra užmiršti daly-

kai. Šių rankdarbių lėšas moterys moka iki šiol. Tačiau ukmergičiai dailininkai savo mintis kreipia į šiuolaikinį meną, kurį galima padaryti, naudojant gana nemenką lino medžiagą pasirinkimą. Kaip tvirtina šių plenerų pradininkas ir vadovas Julius Zareckas, pati medžiaga diktuoja tą archaizmišią, senoviską lietuvių liaudies pasaulėvoką, tad kiekvienas autorius, net nenorėdamas, remiasi į susiformavusią tradicijos pamatą.

Tačiau šiuolaikinio menininko mąstymą norom nenorom koreguoja pasikeitusio ir nuolat besikeičiančio pasaulio veiksmingos, nors ir neapčiuopiamos, įtakos bei aplinkybės. Todėl iš lino stiebelių, galvelių, sėmenų, spalų, špagato, virvių, audinio, taip pat lino pluošto ir pakulų, kurie, beje, yra visiškai skirtingų savybių, sukurti ką nors netradiciška yra gana drąsus menininko išpareigojimas ir kartu kūrybos intriga. Žinoma, pirmieji kūrybos bandymai ir šių medžiagų įsisavinimas ejo ne itin sklandžiai. Išmokyti elgesio su lino buvo ne taip jau paprasta: teko patiems atrasti, kad tinkamiausias rišiklis yra lipalas. Lipalo junginiai su pluoštu ar pakulom yra pakankamai tvirti, kartu elastingi ir ilgalaikiai. Kitokioms formoms išgauti tiko ir stalių rūgštiniai klijai, tiesa, jie džiūdami bala ir trūkinėja. Tam tikroms konstrukcijoms ar jungtims sudaryti, be abejo, naudojama viela ar medžio detalės. Taigi, iš pamazėl įgytos patirties ir naujų eksperimentų susiformavo tam tikra idėjų kokybė, kurią, manau, drąsiai galima vadinti lino meno technologija. Tiesa, netikėtumų išvengti kartais nepavyksta, kadangi užbaigtas lino kūrinys dar porą mėnesių „bręsta“: gali pakisti jo forma.

Labai svarbu, kad per keletą darbo metų Ukmergėje susiformavo dailininkų bran-

duolys, kuris žino esmingiausias lino galimybes. Todėl jau prie šio branduolio gali šlietis ir nauji dalyviai, kuriems darbas su lino dar yra didelė naujiena. Pasak dailininkės Laimos Dzigitės, linas yra ypatingą jėgą ir burtus turinti medžiaga. Tai yra pamatinis dalykas, o paties meno kokybės gimimą lemia menininko suvoktis ir kūrybinės pajėgos, kitaip sakant, talentas.

Taigi šiųmetis ukmergičių lino meno pleneras jau penktasis. Vėprie miestelin susirinko gana marga vienuoliškos menininkų kompanija iš Kauno, pačios Ukmergės ir Livonijos (Latvija). Dešimt meninio bendradarbiavimo dienų nė vienam jų tikrai neprailgo. Jau nagus „ant“ lino atmušę, ukmergičiai Laima Dzigitė ir Julius Zareckas su kolegomis Daiva Gerulskiene, Tadu Daruliu, Daiva Jablonskiene ir Roma Zareckiene draugiškai priėmė kviesuosius dailininkus Jolitą Verbickaitę, Juozą Rimkų, Ilzė Griezianę, Sandrą Vigulę ir Svetlaną Kulgajevą. Baigtinis plenero akordas nuskambėjo Ukmergės kultūros centro dailės galerijos erdve. Būtent čia ir buvo rodyti lino meno dekadų darbų rezultatai. Apyppusimtis įvairios apimties kūrinių užpildė abiejų galerijos salių sienas, grindis ir lubas. Laimos Dzigitės darbus nuolatini lino plenerų žiūrovas tuoj pat atskirs iš kitų. Kadangi Laima turi savo „išsiugdytą“ stilių. Ją labiausiai pavergia linų stiebeliai, iš kurių dailininkė šiemet padarė „Žalčių bokštą“, „4 japoniškus šešėlius“ ir „Varpinę“.

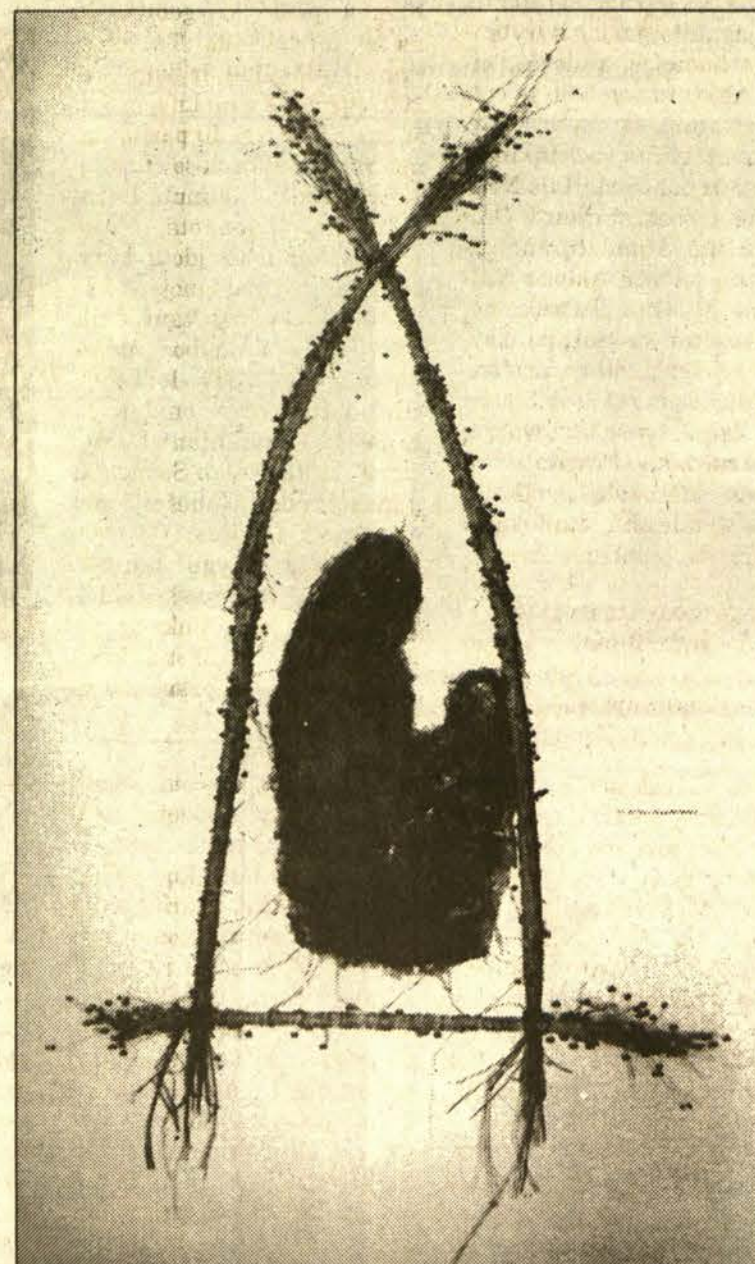
Jos darbuose justai juntamos pagonybės ir ženo sąsajos. Julius Zareckas stengiasi ieškoti galimų lino medžiagos formų, kurios pačios savyje slepia turinio galimus naratyvus. Toliau išvadą perša jo „Maloni forma“, „36,6° C“, „Penkios formos“ ir, žinoma, „Didysis lietuviškas“. Latvėms Sandrai Vigulei ir Ilzei Griezianei lino

kalba nebuvo svetima, nors jų sukurti darbai vertintini ne viena vienareikšmiškai. Isimenantis Sandros Vigulės „Kreslas Vaidžantui“, itin kontempliatyvio „Šešios pakopos“, tačiau ganėtinai teismukas ir literatūriškas „Perlo gimimas“, ir „Lino laikrodis“. Daugeliui žiūrovų į akis kritusi ir sielos stygą užkabinusi, yra Ilzės Griezianės, pavadinusi, postmoderniška „Vestuvinė nuotrauka“. Tačiau tos patios autorės darbas „Lino plenero formulė“ gana formoloka, o „Senų laiptų“ išraiškos sprendimas paprasčiausiai yra neapgalvotas. Plenero organizatorių Julij Zarecką nustebino jaunos tekstilinės Jolitos Verbickaitės sugebėjimas iš minkštutelių pakulų išgauti apibrėžtą ir aiškią formą. Turimas omenyje jos „LizdeLINAS“. Svetlanos Kulgajevovos „Lino žiede“ bei „Karaliuje ir karalienėje“ aiškiai pastebimi autorės tautinio identiteto bruožai, tačiau ginkdie nesupraskit šios pastabos neigiamą prasmę. Tado Darulio „13 dangų remiančių“ — instaliatyviai moderni ir kartu kiek valiūkiška savosios idėjos realizacija. Romos Zareckienės apsisprendimas abstrakciją įvilkti į materialų rūbą regimas jos „Vėjyje“ ir „Klonuotose gėlėse“.

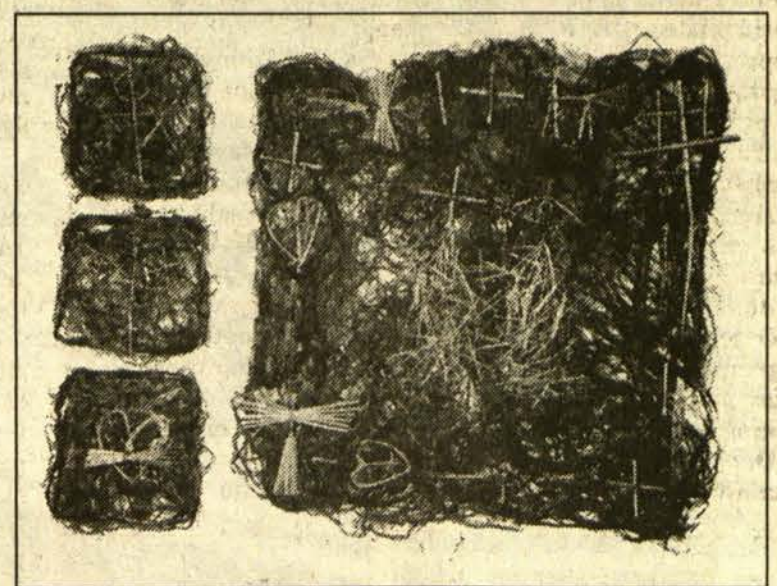
Savo kasmetines lino meno ekspozicijas ukmergičiai nuveža parodyti rokiškėnams, uteniškiams, anykštėnams, šiauliškiams ir kauniškiams. Šių parodų žiūrovai yra galimi potencialūs busimų plenerų dalyviai.

Ričardas Šileika

* Lietuvos muzikų rėmimo fondas skelbia naują festivalį — „Druskininkų vasara su M.K.Čiurlioniu“. Festivalio tikslas — priminti Lietuvai iškilų mūsų tautos menininką, grąžinti jo kūrybą į aktyvų kultūrinį gyvenimą, garinti pasaulyje menininko kūrybos palikimą. (LŽ, Elta)

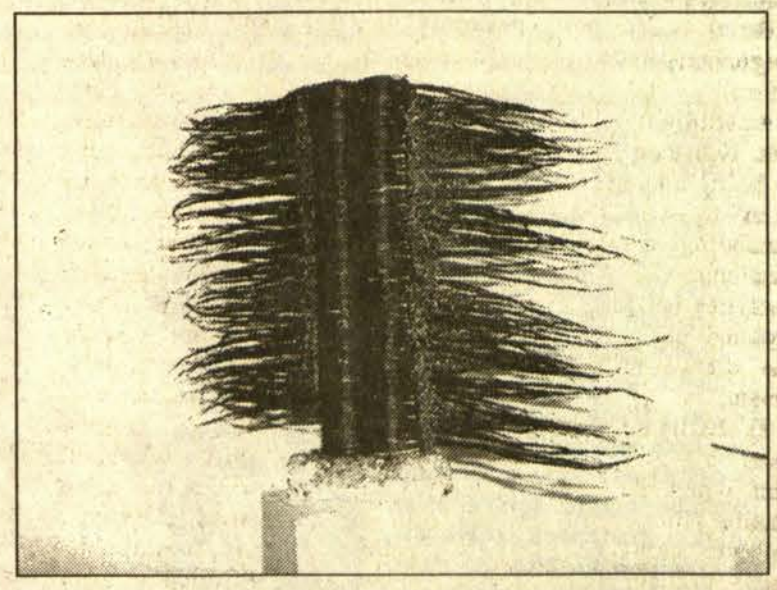

Daiva Jablonskienė. „Motinystė“. Ričardo Šileikos nuotrauka.

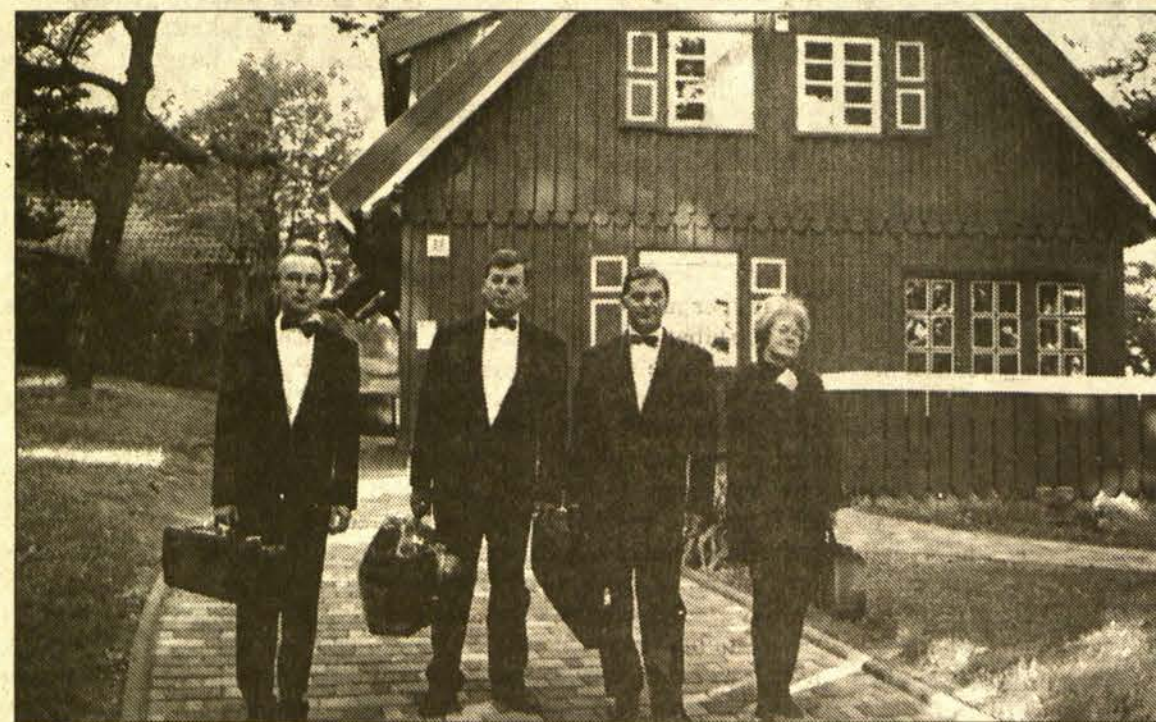
Ilzė Griezianė. „Vestuvinė nuotrauka“.

Ričardo Šileikos nuotr.

Roma Zareckienė. „Vėjas“.

Ričardo Šileikos nuotrauka.

Valstybinis Vilniaus kvartetas, laimėjęs 2002-ųjų metų Lietuvos fondo Dr. Antano Razmos muzikinę premiją, kuri bus įteikta lapkričio 9 d. Lietuvos fondo ruošiamame 40 metų sukaktuviniame pokilyje. Pasaulio lietuvių centre, Lemont, Illinois. Kvartetas atvyksta į Čikagą ir, prieš prasidedant pokyliui, atliks koncertą Lietuvos fondo salėje.